

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У дослідженні проблем формування особистості учнів у процесі формування у них фізичної культури є серйозні труднощі, подолання яких стало певною мірою можливим тільки в новій соціальній обстановці, коли фізична культура правомірно розглядається як одна з найважливіших сфер діяльності, що формують повноцінну особистість. Засоби та методи фізичної культури дозволяють ефективно вирішувати низку завдань, що належать до формування особистісних якостей учнів початкової школи. Проте найефективнішим видом діяльності може бути ігрова, характерними особливостями якої є наявність емоційного ефекту, різноманіття цільових установок та мотивованих дій.

Найбільш чітко це можна спостерігати, а потім і формувати у молодших школярів в умовах ігрової діяльності, де практично впроваджується соціальна сутність дитини: проявляється її принциповість, ініціативність, вимогливість до себе та інших. Саме у грі кожна дитина може перевірити свою суспільну значущість та розвинути необхідні для життєдіяльності особисті якості.

Особливе значення для нас є проблема формування особистісних якостей молодших школярів, зокрема організованості та самостійності, в ігровій діяльності. Зазначені особисті якості, сформовані у початковий період навчання у закладах загальної середньої освіти, допоможуть дитині орієнтуватися у світі і вплинуть на її повноцінний розвиток, стан психофізичного і морального здоров'я.

Значення гри як різноманітного суспільного явища надзвичайно велике. У більшості ігор відтворюються досить складні та емоційно забарвлені міжособистісні відносини співробітництва, взаємодопомоги, суперництва, протиборства. В атмосфері таких психічно напружених відносин рельєфно виявляється, а за певних умов і формується низка особистісних якостей.

Для формування особистісних якостей в ігровій діяльності методика рухливих ігор потребує вдосконалення. Удосконалення методики передбачає, з одного боку, розробку вимог, що висуваються до діяльності вчителя щодо формування особистісних якостей молодших школярів, з іншого – вимог, що висуваються до діяльності учнів. Це надасть можливість для точної реалізації наміченої експериментальної програми в аспекті формування особистісних якостей організованості та самостійності. Але це не означає, що педагогічне управління ігровою діяльністю буде чітко регламентованим. Йдеться про здійснення не спонтанного, а усвідомлено-цілеспрямованого освітнього процесу на основі принципів,

правил і норм, встановлених цією методикою, відповідної суті досліджуваної проблеми та сприятливої ефективності вирішення поставлених у роботі завдань щодо формування особистісних якостей молодших школярів.

Вищезазначене повною мірою стосується фізичної культури молодших школярів, їх здатності до самостійного оволодіння цінностями фізичної культури у різних видах рухової та практичної діяльності.

Фізична культура як сукупність предметних цінностей представлена матеріальними та духовними цінностями, створеними в суспільстві та в результаті забезпечення необхідної ефективності фізкультурної діяльності. На кожному етапі розвитку фізичної культури вони становлять її ціннісний (цінність для задоволення потреб) зміст і в цій якості є предметом освоєння, використання, а за можливістю і подальшого розвитку [3, с. 55].

Ціннісна система фізичної культури містить цінності, створені суспільством, що забезпечують її розвиток, специфічні та інструментальні цінності, які безпосередньо впливають на життя суспільства та спільні цінності. До елементарних (первинних) цінностей, які зумовлюють функціонування та розвиток фізичної культури, належать сфера специфічних цінностей, що виражають стан системи фізичного виховання, рівень її ідеологічних, наукових та методичних засад, та сфера трансформованих цінностей, створених в інших сферах.

Фізична культура сприяє розвитку фізичної основи людини, стимулюючи її до активної рухової діяльності. Цей вплив відображається у формуванні фізичної культури, в активізації та координації фізіологічних функцій, у мобілізації функціональних резервів, в адаптації, реактивації організму та підвищенні його витривалості до неспецифічних імпульсів, у створенні та розвитку рухових навичок, у розвитку рухових здібностей та фізичних властивостей. У створенні цих цінностей функція фізичної культури незамінна. Так, для сфери діяльності, здоров'я, обороноздатності, котрим фізичні переваги людини особливо важливі, це очевидно. Разом з іншими суспільними сферами фізична культура впливає на формування моральних та інтелектуальних переваг особистості, на політичну свідомість та формування гідності громадянина та його способу життя [2, с. 98].

Загальні цільові цінності, на які орієнтується фізична культура, є цільовими цінностями суспільства. Специфічною цінністю фізичної культури є фізичне вдосконалення у межах всебічно розвиненої особистості. Очевидно, вищезазначені автори розглядають цінності фізичної культури, вказуючи на їх багатогранність і спрямованість, що є складовими частиною політики задоволення потреб людини, удосконалення її особистості та покращення її способу життя.

Застосовуючи зазначені теоретичні висновки про дослідження цінностей фізичної культури, ми виходили з обумовленості основ фізичної

культури, її ролі як формування та розвитку особистісних якостей, що визначають становище молодшого школяра у процесі навчальної, ігрової діяльності та життєдіяльності.

На наш погляд, значення фізичної культури потрібно вбачати у перенесенні центру з її специфічного впливу із задоволення первинних потреб у руховій (ігровій) активності, що підтримує нормальне функціонування організму, на фізичне вдосконалення у межах всебічного розвитку особистості та суспільного застосування здібностей молодшого школяра. У цьому контексті культурне означає – духовне формування дитини, розвиток її розумових, естетичних та моральних якостей; виховне – формування ставлення до фізичної культури як нового самостійного компонента, що включає пов'язані специфічні види діяльності, потреби, відносини, цінності та норми, спрямовані на всебічний розвиток особистості; оздоровче – специфічну діяльність рухового (ігрового) характеру, що впливає на соціально-біологічні основи молодшого школяра. По відношенню до проблеми нашого дослідження зазначена класифікація цінностей фізичної культури виступає в діалектичній єдності, що виражає загальне, яке визначає її як соціальну категорію.

У практиці викладання предмета фізична культура у початковій школі перспективним є використання рухливих ігор, системи домашніх завдань, самостійної роботи, в яких визначено потенціал, що спонукає школярів до самостійності, організованості, розвитку творчого мислення, формування умінь самостійного оволодіння цінностями фізичної культури [1, с. 67].

При формуванні особистісних якостей молодших школярів, організованості та самостійності в процесі фізичного виховання засобами рухомих та спортивних ігор, фізичних вправ, необхідно насамперед виділити ознаки особистісних якостей. Ознаки організованості: вміння планувати свої дії та вибирати їхню оптимальну послідовність: координувати свої дії з діями товаришів по команді; виявляти зібраність, чіткість, швидкість у рухових діях; раціонально підходити до вирішення рухових завдань. Ознаки самостійності: здатність орієнтуватися у нових ситуаціях; вміння бачити мету та прийняти оптимальне рішення для здійснення мети; здатність приймати оптимальне рішення за умов дефіциту часу; здатність до творчого вирішення рухових завдань. При формуванні умінь самостійного оволодіння молодшими школярами цінностями фізичної культури як ознаки можна виділити: розуміння важливості економічної значущості фізичної культури (економічні цінності); уявлення про духовну роль фізичної культури (духовні цінності); розуміння виховної цінності фізичної культури – як самостійного компонента, що включає пов'язані специфічні діяльності, спрямовані на всебічний розвиток особистості (виховні цінності); уявлення про оздоровчу значущість фізичної культури як про специфічну діяльність рухового характеру, що впливає на біологічні

основи дитини (оздоровчі цінності).

Формування організованості та самостійності молодших школярів може бути здійснено у процесі цілеспрямованої ігрової діяльності, яка, по-перше, вимагає прояву цих якостей і, по-друге, створює умови для їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Боляк А. А., Коломоєць Г. А., Ребрина А. А., Боляк Н. Л. Нова українська школа: методика навчання фізичної культури у 1–4 класах закл. заг. сер. освіти: навч.-метод. посіб. К.: Освіта, 2021. 160 с.
2. Івашковський В. В., Остапенко О. І., Тимчик М. В. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.
3. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 248 с.

*Віталій Белоліпцев,
Назарій Коляда*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогоднішній день Україна переживає чи не найтривожніші часи в своїй історії. Психологічний, соціальний, моральний, емоційний стан кожної особистості є важливим аспектом продуктивної діяльності. Однак, не кожна особистість може самостійно подолати різні труднощі, проблеми і т. д. Однією із форм соціально-психологічної допомоги є реабілітація.

У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників висвітлено такі аспекти цієї проблеми: соціально-психологічна реабілітаційна робота (Г. Акімов, О. Лобастов, Р. Грінкер, Д. Шпігель та ін.); медико-соціальні аспекти реабілітації (А. Бравєс, В. Гічун, В. Ковтун, О. Коржиков, Ю. Лях та ін.).

На думку, комітету експертів з реабілітації Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), «реабілітація – це процес, метою якого є запобігання інвалідності під час лікування захворювань і допомога хворому у досягненні максимальної фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності, на яку він буде здатний в межах існуючого захворювання» [4].

Також ВООЗ, визначила параметри оцінки якості життя, такі як: «фізичні (енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон, відпочинок); психологічні (самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення); ступінь незалежності (повсякденна активність,